KÖHLER F. 2000: *Totholzkäfer in Naturwaldzellen des nördlichen Rheinlands*. Landesanstalt für Ökologie, Bodenordnung und Forsten / Landesamt für Agrarordnung Nordrhein-Westfalen, Recklinghausen, 352 pp. ISBN 3-89174-031-X (distribuce: Werkstatt Förderturm, Hubertusstr. 35b, D-45657 Recklinghausen, fax: +49/2361/186182, e-mail: gunther.hellmann@loebf.nrw.de; cena 18,40 EUR + poštovné).

Kniha Franka Köhlera vyšla v roce 2000 v Německu jako již druhá faunisticko-ekologická monografie autora o společenstvech brouků v lesích severního Porýní; tentokrát jde o srovnání koleopterofauny deseti lesních rezervací, vymezené vazbou na odumřelé dřevo (v r. 1996 vyšla u stejného vydavatele jeho srovnávací studie o fauně brouků v lesních rezervacích a na hospodářských lesních plochách ve středohoří Kermeter "Käferfauna in Naturwaldzellen und Wirtschaftswald"). Zpracované údaje pochází z let 1989-1996. Jedná se (jako u předchozího díla) o graficky velmi pěkně provedenou brožovanou knihu formátu B5 s velkým počtem kvalitních barevných fotografií, grafů i tabulek.

V úvodní části (kap. 1 a 2, str. 7-41) autor podává podrobný úvod do studované skupiny brouků (saproxylických či xylobiontních), hlavně pokud jde o její vymezení, ekologické nároky a stav ohrožení. Následuje přehled deseti zkoumaných lesních rezervací a použitých metod sběru (kap. 3, str. 42-56). Autor v průběhu let vyvinul resp. upravil a ozkoušel řadu různých odchytových zařízení (pastí), které používá souběžně s klasickými entomologickými metodami. Hlavní část knihy pak obsahuje vždy na několika stranách údaje o jednotlivých rezervacích a v nich zjištěných společenstvech (kap. 4, str. 57-220). Zjištěné saproxylické druhy brouků jsou uváděny v tabulkách pro jednotlivé merotopy, ve kterých se přednostně vyvíjejí (trouch, kůra atd.); zvlášť jsou uváděny některé další pozoruhodné nálezy brouků (nesaproxylických) na lokalitě. Navazuje srovnání společenstev zjištěných v jednotlivých rezervacích, které vyúsťuje v diskusi o faktorech ovlivňujících druhovou bohatost na lokalitách a rozšíření jednotlivých druhů (kap. 5, str. 221-259). Zde autor zohledňuje také výsledky podobných studií (vlastních i cizích) z jiných oblastí Německa a podává aktuální přehled o stavu výzkumu v jednotlivých spolkových zemích. Dále jsou diskutovány jevy jako změny složení fauny, imigrace a šíření druhů, ohrožené a vyhynulé druhy, jakož i problematika málo zkoumaných merotopů resp. jejich dílčích společenstev a metodiky vůbec (kap. 6, str. 260-278). Práci uzavírá krátký souhrn v němčině a angličtině (kap. 7, str. 279-283) a seznam literatury (kap. 8, str. 284-285). Velkým přínosem je prezentace dat v přílohách: přílohu I tvoří předběžný seznam všech saproxylických brouků prokázaných na území Německa doplněný o faunistické, ekologické a zoogeografické údaje ke každému druhu (str. 296-325), přílohu II seznam všech brouků (tedy nejen saproxylických) zjištěných ve studovaných deseti lesních rezervacích v severním Porýní (str. 326-350). Poslední příloha pak obsahuje krátké opravy k autorově první monografii vyšlé ve stejné řadě (viz výše).

Výzkum přírodních lesů a jejich společenstev je v posledních cca 15ti letech velmi aktuální, přičemž mu je nejvíce pozornosti věnováno právě v německojazyčné oblasti, Skandinávii a Finsku. Do popředí zájmu se ze zoologického a ochranářského hlediska dostali právě živočichové s vazbou na odumřelé dřevo a staré, odumírající stromy, tedy charakteristickou součást lesních ekosystémů, která však v hospodářských lesích často téměř zcela chybí. Z nich je největší pozornost věnována broukům, jako modelové skupině, která se vyznačuje velkým ekologickým

významem pro rozklad dřeva a řadou specialistů na daný zdroj (v ekologickém pojetí), a o které máme poměrně rozsáhle vědomosti pokud jde o taxonomii, rozšíření druhů a jejich ekologii (alespoň pokud jde o Evropu). Do tohoto kontextu zapadá Köhlerova kniha. Frank Köhler je v Německu jedním z hlavních protagonistů tohoto výzkumu a je uznávaný jako odborník, kterému mnoho vědeckých pracovníků svěřuje přeurčení materiálu. Je to o to pozoruhodnější, že se vlastně původně jedná o amatéra (vystudoval ekonomii), který se dnes však profesionálně věnuje právě entomologii a vypracovává odborné posudky na chráněná území apod. Přesto může skutečnost, že prakticky veškerý materiál determinoval sám (jen v jednotlivých případech uvádí odborníky, kteří provedli revizi), vzbudit určité pochybnosti o spolehlivosti determinace některých náročných skupin. Pokud jde o systém brouků, je Köhler konzervativní a přidržuje se systému v determinačních klíčích Freude, Harde & Lohse (1964-1983) resp. dodatcích k nim (Lohse & Lucht 1989-1994). Jedná se o díla u nás hojně užívaná, takže by to z hlediska orientace v knize nemělo představovat závažnější nedostatek. Z pohledu ekologa je určitá stabilita v názvosloví nespornou výhodou. F. Köhler buduje již mnoho let rozsáhlou databázi brouků, takže je pochopitelné, že taxonomické změny formálního charakteru mu způsobují více problémů než radosti.

Při sepisování knihy nebyl autor patrně výrazně omezován požadavkem na co nejstručnější prezentaci výsledků a diskuse, jak to dnes bývá zvykem u publikací v některých vědeckých časopisech. Monografie proto skýtá velké množství detailních informací a úvah, které však budou přístupnější čtenáři s obstojnou znalostí němčiny. Do detailu rozvedené úvahy také spíše umožňují kritiku konkrétních názorů či postupů. Samotná Köhlerova definice studované ekologické skupiny brouků a jeho hodnocení metod používaných jinými autory jistě skýtají prostor pro diskusi. Autor také neodolal možnosti začlenit v případě dvou rezervací výsledky výzkumu epigeických brouků, čímž překročil rámec, který si sám stanovil (šířeji zaměřený čtenář zpřístupnění těchto údajů ovšem spíš uvítá). Možnosti ekologického vyhodnocení jsou omezeny vzhledem k charakteru dat, která byla získána metodikou podřízenou snaze o co nejúplnější zachycení druhového spektra. Jedná se však o jednotlivosti, které nesnižují celkovou hodnotu díla. Köhlerův přístup, založený na rozsáhlém terénním výzkumu a následném syntetickém vyhodnocení dat vztaženým ke konkrétnímu biotopu by mohl sloužit jako inspirace pro mnohé naše entomology. I ve středoevropské přírodě je stále co objevovat: o životě a ekologických nárocích mnohých druhů a o společenstvech konkrétních biotopů a merotopů toho stále víme žalostně málo.

Jiří Schlaghamerský